Consolidació fiscal de la perifèria: reequilibri en marxa

Els comptes públics dels països europeus semblaven solvents abans que esclatés la crisi *financera global* el 2007. El temps, però, ha evidenciat que això no era així. Una mostra d'això són els quinze procediments de dèficit excessiu (PDE) que van ser oberts per la Comissió Europea entre el febrer del 2009 i el maig del 2010 per incompliment dels criteris de Maastricht, que fixen un objectiu de dèficit públic màxim del 3% del PIB. Un fet fins a un cert punt raonable, atesa la magnitud de la recessió que es va produir.

No obstant això, les dificultats que alguns països han tingut per redreçar els comptes públics, notablement als països anomenats de la perifèria, van posar de manifest que el model de finançament públic no era sostenible a molts països de la zona de l'euro. Per aconseguir reconduir les finances públiques era necessari emprendre reformes de gran importància. La dificultat rau en el fet que les reformes estructurals requereixen amplis consensos socials, difícils d'assolir en temps de crisis, i, a més a més, els seus resultats no són immediats. Les conseqüències de tot plegat són ben conegudes: la pitjor crisi econòmica i social a Europa en dècades. La urgència de la situació, però, va fer que, tant a nivell europeu com a cada país, s'adoptessin nombroses i profundes reformes. Enmig de tantes notícies negatives, és important destacar que s'estan començant a obtenir els primers resultats.

DESPRÉS DEL DETERIORAMENT DEL DÈFICIT PÚBLIC, ELS PAÏSOS PERIFÈRICS AVANCEN EN EL PROCÉS DE CONSOLIDACIÓ FISCAL

Variació del saldo públic entre el 2007 i el 2009

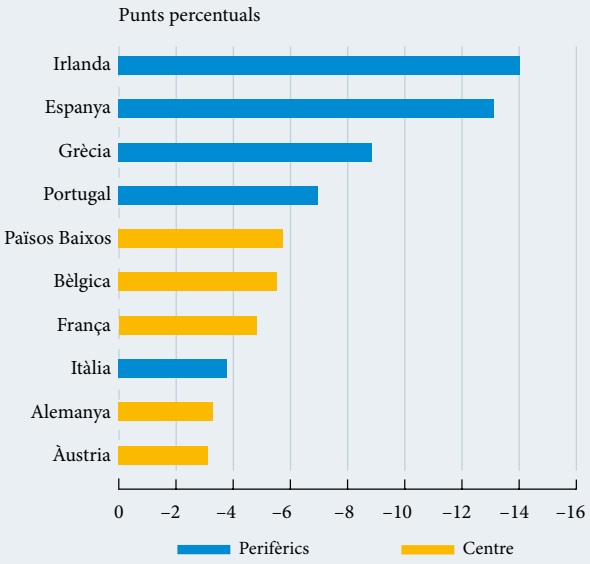

Dèficit públic mitjà

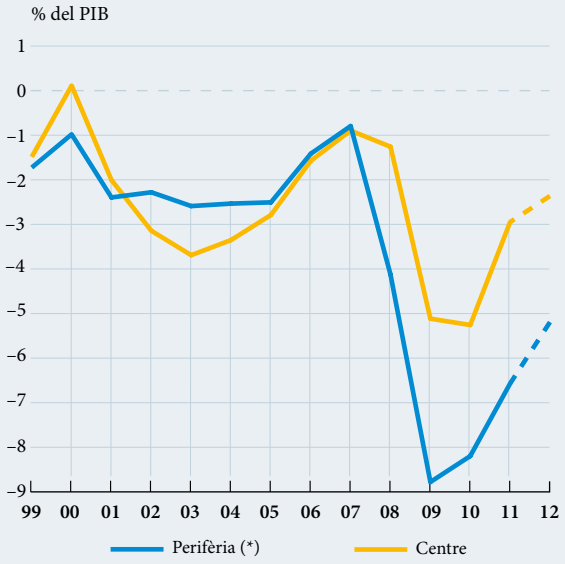

NOTA: (*) Vegeu la nota (1) al peu d'aquesta pàgina.
FONT: Comissió Europea.

Comencem pel principi. L'augment del dèficit públic entre el 2007 i el 2009 va ser especialment intens als països perifèrics. Com ho mostra el gràfic anterior, Irlanda i Espanya van encapçalar la llista de països amb un deteriorament més intens del saldo públic durant aquest període, amb caigudes de 14,0 i de 13,1 punts percentuals, respectivament. L'increment del desequilibri fiscal a Grècia i a Portugal també va ser important, tot i que més contingut, de 8,8 i de 7,0 punts percentuals, respectivament. Només el dèficit italià va presentar un comportament similar a la mitjana dels principals països del centre, amb creixements de 3,8 i de 4,1 punts percentuals, respectivament.

Però, més enllà de l'impacte inicial de la crisi sobre els comptes públics, el que va alimentar la desconfiança sobre la capacitat de consolidació fiscal de la perifèria van ser les dificultats inicials per reconduir el deteriorament de les finances públiques. L'escassa reducció del dèficit públic que es va produir el 2010, menys d'un punt percentual al conjunt dels països perifèrics, sumada a l'incompliment generalitzat dels objectius de dèficit el 2011, va donar motius per desconfiar de la capacitat d'ajustar els comptes públics en aquests països.[1] De fet, a diferència del que ha succeït als països del centre, cap dels països de la perifèria, llevat d'Itàlia, ha aconseguit complir l'exigent via de consolidació fiscal marcada en els seus PDE. Les revisions conseqüents del procés d'ajust no van fer més que esperonar les reticències dels inversors sobre la capacitat d'aquests països per poder estabilitzar el deute públic en nivells sostenibles.

(1) Per disponibilitat de dades, s'analitzen 9 dels 17 països de la zona de l'euro. El centre està integrat per Finlàndia, França, Alemanya i Bèlgica, i la perifèria, per Grècia, Irlanda, Itàlia, Portugal i Espanya. El criteri per assignar els països a un grup o a un altre es basa en la posició de superàvit o de dèficit, respectivament, en la balança per compte corrent.

El 2012, però, tenim ja nombroses proves que, a la perifèria, s'estan fent importants esforços. D'acord amb les previsions de la Comissió Europea (CE), el dèficit s'haurà reduït gairebé en 4 punts percentuals del PIB entre el 2010 i el 2012. Concretament, els països perifèrics tancaran el 2012 amb un dèficit públic, de mitjana, proper al 5% del PIB, només dos punts percentuals per damunt del límit fixat en els criteris de Maastricht.

En aquest sentit, és important destacar que l'esforç fiscal que els països perifèrics han hagut de fer ha estat molt superior al del centre. No solament han reduït el dèficit públic en 1 punt percentual més durant aquest temps, sinó que ho han fet en unes condicions econòmiques molt més adverses. El PIB dels països de la perifèria haurà caigut el 0,4% entre el 2010 i el 2012 en termes nominals, d'acord amb les previsions de la CE, mentre que, als països del centre, haurà augmentat el 5,5%. Això no solament fa que, automàticament, el dèficit com a percentatge del PIB sigui superior (per l'efecte de tenir un denominador menor), sinó que, en un context de recessió, l'esforç fiscal que un país ha de fer per reduir el dèficit és superior. La caiguda de l'activitat redueix la capacitat recaptadora i, al mateix temps, augmenta la despesa per la via de l'increment de prestacions socials.

Un segon obstacle al qual s'han hagut d'enfrontar els països perifèrics és el fort increment de la despesa en interessos del deute. Aquest augment respon, en part, al major endeutament públic. Segons les previsions de la CE, el 2012, el deute públic haurà augmentat fins al 115,3% del PIB a la perifèria, 40 punts percentuals per damunt del nivell del 2007. D'altra banda, les tensions financeres als mercats de deute sobirà europeu han provocat un intens augment dels costos de finançament. Arran d'això, la despesa en interessos del deute haurà superat el 4% del PIB a tots els països de la perifèria el 2012, llevat d'Espanya, que es queda en el 3%. Als països del centre, en canvi, aquesta xifra és significativament menor.

En definitiva, la perifèria europea ja pot, finalment, demostrar amb fets els efectes dels ajustos que està duent a terme. És d'esperar, per tant, que, gradualment, la comunitat inversora internacional vagi guanyant confiança en

ELS PAÏSOS DE LA PERIFÈRIA SUPORTEN UNA MAJOR CÀRREGA D'INTERESSOS EL 2012

Despesa en el pagament d'interessos

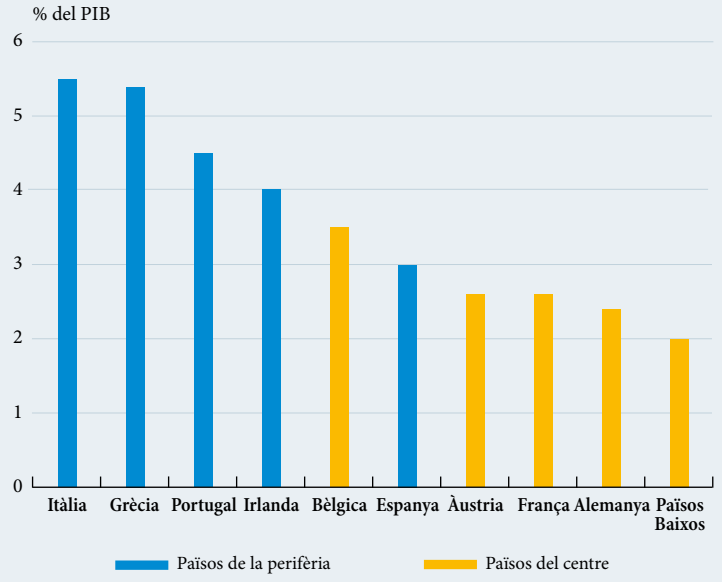

FONT: Comissió Europea.

la solvència del deute d'aquests països, la qual cosa s'hauria de traduir en una reobertura també gradual dels mercats i en menors costos de finançament. Això també hauria de facilitar el procés de refundació de la Unió Econòmica i Monetària, ja que reduirà els arguments dels qui no confien en la capacitat d'integració de la perifèria als estàndards del centre. Això sí, el procés d'ajust no ha acabat. Els països de la perifèria es troben en una situació molt vulnerable i difícilment podrien afrontar amb garanties un nou xoc econòmic. El procés de reequilibri de la seva economia continua sent tan necessari com urgent i ha d'anar acompanyat per l'estabilitat econòmica i política del conjunt de la zona de l'euro, al mateix temps que s'avança en les reformes institucionals de la unió monetària.

Aquest requadre ha estat elaborat per Joan Daniel Pina i Oriol Aspachs
Departament d'Economia Europea, Àrea d'Estudis i Anàlisi Econòmica, "la Caixa"